

מראי מקומות- עבודה זרה מ"ב

דקיי"ל דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש, א"כ לימא דכאן מיירי דלא נודע לנכרי ששברה הישראל, וא"כ אין הישראל יכול לבטלה, ורק הגוי או חבירו יכול לבטלו. אבל היכא דהגוי יודע דהישראל משברו, בזה י"ל שפיר דהדין הוא כר"ל, דגם הגוי מבטלה משום הסברה דאיהי לא מצלה. וע' ברמב"ן דכ' באמת דלפי ר"ל אפי' אם שברה הישראל שלא לדעת העכו"ם, מ"מ נתבטל הע"ז, דהו"ל כמו ע"ז שנשתברה מאליה, וצ"ע באמת למה יהי' הדין כן, הרי לכאור' צריך דעתו לפי ר"ל, וכמו שהק' העבודת עבודה, וצ"ע.

(ה) **דלמא מגבי' לי' והדר מבטל לי'-** העיר הבנין שלמה, הרי לכאור' אם באמת הישראל מגביה ומבטלו, מה שהביטול לא מהני הוא רק מדרכבן, שהרי מן התורה רק ע"ז שהישראל עבד אינו יכול להתבטל על ידו, ומה שהגביה וביטלו אינו יכול לבטלו, היינו משום גזירה אטו ע"ז שעבדו ישראל. וא"כ, לכאור' לגזור דלמא מגביה הוא גזירה לגזירה. וכ' דאה"נ, אלא משום חומר דע"ז גוזרין אפי' גזירה לגזירה.

(ו) **דלמא מגבי' לי' והדר מבטל לי'-** פרש"י, דכל דבר הפקר כגון מציאה נקנית בהגבהה. ויש לעי', הא לכאור' איסורי הנאה הם, ולכאור' אין שייך לזכות באיסורי הנאה (עכ"פ לאיזה ראשונים), וא"כ איך קנאו. וכ' הריטב"א דאע"ג דכי מגבה לי' איה"נ הם, מ"מ "ישראל זוכה באיסורי הנאה לחשבם שלו, להוסיף בהם איסור". ובביאור דבריו, כ' בחי' ר' שמעון (חדשים, קידושין כ"ז) דמה דאינו יכול לקנות איסורי הנאה, היינו משום דכיון דהתורה חידש שאינו יכול ליהנות ממנה, א"כ אסור לו ליהנות ע"י הזכיי', וממילא אינו זוכה בה, כיון דע"י הזכיי' נהנה, והנאתה אסורה. אבל היכא שאין לו שום תועלת מהזכיי', אלא אדרבה, מוסיף איסור לו ע"י קניינו, בזה שפיר שייך לומר שיש לו קנין באיה"נ (וע"ש עוד שהסביר דבר זה באריכות). **וע"ע במגן אברהם (או"ח**

(א) **שהטילה נפל לבור- ע' במגן אברהם (או"ח** תקכ"ו, כ') **שהביא מש"כ ההגהות מיימונית** להביא רא' מכאן דאין מצוה לקבור נפל, שהרי לא קברו אלא השליכו לבור. אבל המג"א תמה עליו, וכ' דמבואר בהר"ש **באהלות** דס"ל דהשלכה לבור הוי קבורה, וא"כ אין רא' כלל. ועוד כ', דהא מבואר בסוגיין דאפשר דהי' רק שפיר בעלמא [ומשמע דס"ל דשפיר ודאי אי"צ קבורה], וא"כ אין רא' מכאן כלל, וע"ש שהביא עוד ראיות דבאמת יש מצוה לקבור נפלים.

(ב) **והציץ לידע אם זכר אם נקבה, ובא מעשה** לפני חכמים וטיהרוהו- העיר התורת חיים, הרי הציץ בבור ולא ראה הנפל שם, וא"כ למה בא מעשה לפני חכמים כלל. ועוד, למה היו צריכין לטהרו משום סברא דגרוהו חולדה וברדלס, הרי לא ראה כלום שם, וא"כ ודאי טהור. ותי' דע"כ מיירי דלא הי' יכול לראות קרקעית הבור כ"כ, והציץ שם אולי יראה הנפל, אבל מה שלא ראה כלום אינו רא' דבאמת לא הי' הנפל שם.

(ג) **עובד כוכבים מבטל ע"ז שלו ושל חבירו, וישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עכו"ם- ע' במשך חכמה (סוף פ' ואתחנן ד"ה** כי) **שכ' לבאר דמה שהגוי יכול לבטל ע"ז של חבירו, היינו משום דהגוי מבטל הע"ז מרצונו, וזהו ביטול, משא"כ אם הישראל מבטלו, הוא עושה כן משום שהוא מצווה לבטלו, וא"כ אינו עושה כן מתורת שכל, לומר ששוב אין לו תורת ע"ז. ועפ"ז ביאר המח' בבלי וירושלמי אם גר תושב יכול לבטל ע"ז או לא, ע"ש.**

(ד) **וישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עכו"ם, אמאי, תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה- הק' העבודת עבודה, מאי פריך הגמ', הרי טעמא דר"ל הוא משום דמימר אמר הנכרי, איהי נפשה לא מצלה, וכו'. וסברא זה שייך רק היכא דהגוי יודע דנשתברה, אבל אם לא נודע לו עדיין, לכאור' מודה ר"ל דלא נתבטלה, ובפרט למאי**

תקפ"ו, ה') דכ' דאף דהוה של הגוי, ואין הישראל יכול לקנותו, מ"מ הרי הוא חייב באחריותו, וא"כ מקרי שלו, וכמו שמצינו לענין חמץ בפסח (אולם לכאור' ק', דרש"י כאן נקט דהי' של הפקר, וא"כ מה שייך לומר דחייב באחריותו, וצ"ע, ואולי זהו הערת הגליון הש"ס, דעל מילים של רש"י דכל דבר הפקר ציין לדברי המג"א אלו, וצ"ע). וע"ע בר"ן (יח: בדפי הרי"ף, סוד"ה גמרא) שכ' "ואע"ג שאסורה בהנאה ואין בה דין ממון, אפ"ה כיון שיכולה להתבטל ע"י עובד כוכבים, מצי זכי בה".

ז) **עכו"ם שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דרכים וטרטיאות, מותרות- פרש"י,** שהרי ביטלו העובד כוכבים, שסתר לגל. וכ' החזון יחזקאל (ע"ז ד', ו'), דמה שמותר אינו משום שסתר לגל, דהיינו שביטל לעצם המרקוליס ולכן מותר, אלא אפי' אם לא ביטל עצם המרקוליס, רק ביטל אלו האבנים שנטל מהמרקוליס כדי לחפות בהם דרכים נמי מותר, אע"פ שעצם המרקוליס קיים ולא בטלו (וכמבואר בהמשך הסוגיא). ומה דאותרן אבנים מותרים, היינו משום דכיון דשוב אין עובדים לאותרן אבנים, א"כ מותרים הם. אבל הוסיף דזה פשוט, דבנטילתו ממנו אבנים לחפות בהן דרכים אמרי' דמסתמא כוונתו לבטל כל המרקוליס, וממילא כל האבנים מותרים, אף הם שלא נטל [כלומר, דאף דאפי' בלא"ה יהיו עושים אבנים מותרים, מ"מ הרי אי"צ לזה, דהאמת הוא דביטל כל הע"ז].

ח) **הכא נמי כדרבא- פרש"י,** דלמא מגבה לה לכולה מרקוליס. והק' התוס' רי"ד, הא מרקוליס הוא גל גדול, ואיך שייך להגביהו. וגם אין האבנים מחוברים יחד, וא"כ איך שייך להגביה כולו יחד. וגם לקמן לענין אשירה מתרצינן כדרבא, ומה שייך להגביה אשירה, הרי היא מחוברת לקרקע. ולכן פי' דקנין המרקוליס והאשירה הוא ע"י שקונה מקומן בחזקה [ולכאור' קונה המרקוליס בקנין חצר, ולכאור' זה חלוי במח' הפוסקים אם יכול לקנות בקנין חצר מה שהי' מחצר מכבר, ובפרט דמיירי הכא בלא דעת מקנה]. ועוד תי' דאע"ג דלאו בני הגבהה נינהו, מ"מ לא חילקו חכמים בע"ז, אלא בכל ע"ז אמרי' דאין ישראל מבטל ע"ז של נכרי משום גזירה דרבא, אף באופן שלא שייך הא דרבא בפועל.

ט) **איתיבי', ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח, וכו'-** הק' הרמב"ן, הא כל קושיות אלו לכאור' ק' לר' יוחנן ג"כ, שהרי אפי' ביאוש בעלמא בטלה, כיון שהניחה עובדיה ואינן עתידין לחזור, וא"כ כיון ששוחק ישראל וזורה לרוח ודאי מיאש. ותי' דאה"נ, היכא דמיאש מדעת ודאי בטלה, אבל כאן מיירי דלא ידע העכו"ם מה שעשה הישראל, וכדי לבטל איסור של ע"ז ודאי בעינן יאוש מדעת. ור' יוחנן ור"ל פליגי היכא דלא הי' ידוע, דר' יוחנן ס"ל דכיון דאינו יודע, לאו כמי שנשתברה בידים דמי, וכל זמן שלא ביטלה לפנינו אינו בטל, שמא יחזור ויתכנה ויעשנה אחרת, אבל ר"ל ס"ל דעל כרחי' בטילה, ואפי' שלא מדעתו. וע"ש עוד מה שהביא לתרץ מהראב"ד, ומה שהק' עליו.

י) **מפני שנביי' נושרת עליהן, אמאי, תיהוי כעבודת כוכבים שנשתברה מאליה- יש לעי',** מה ענין זה אצל ר' יוחנן ור"ל, הרי סברת ר"ל הוא דכיון דאיהי עצמה לא מצלה, וכו', ומה שייך זה כאן. וכ' הריטב"א, "פי', ואע"פ שזה כדרך גדילתה, קס"ד דלריש לקיש נמי הוה לן למימר דמבטל לי' גוי כיון דלא מצלה נפשה שלא תבול עליה כשאר אילנות. ולבסוף פרקי' דאין ע"ז בטלה דרך גדילתה, דניחא לי' בנשירת עליה כדי שתתחדש בענפים חדשים".

יא) **צורת דרקון- ע' בשו"ת מהר"ם מרוטנברג (תצ"ו)** שהביא מהמפרשים שהוא נחש, ותמה עליהם, שהרי כתיב ואיבה אשית וגו', ולמה יעבדו אנשים לנחש. והביא שמצא בספר של ר' שבתי החכם, שהדרקון הוא בריח בשמים, ושמו חלי הגדול, ומושל בכל המזלות. והגוים סבורים שממשלתן מכוחו, ולכן עובדין לו. וכ' המהר"ם דדבריו נכוחים, שהרי המשנה מני לה בהדי חמה ולבנה, ואע"ג דבגמ' לקמן לא משמע כן, דקאמר שיש לו ציצין בין פרקי צואר, מ"מ כ' המהר"ם שיש ליישב דבריו, כי הם טובים וישרים. וע"ע בפיה"מ להרמב"ם דהאריך בביאור מהו דרקון.

יב) **מי שרי והכתיב לא תעשון אתי וכו'-** הק' הפני יהושע בר"ה (כד.), הא לכאור' בכל

הסוגיא משמע דכל האיסור הוא רק לעשות
פרצוף שלם, ומסתמא הצורות של ר"ג לא
היו צורות שלמות אלא דמות חצי עיגול קו
קטן, כמו שהיא בקטנות בשעת המולד. וכ'
דאולי לא הי' שייך לשאול כ"כ כזה ראית
וכו' אם לא הי' לו צורות שלמות של כל
עיגול הלבנה, ככדור שחור ומתוכו מצוייר
קו קטן לבן כמו שרגילה להיות בעת המולד.
וכ' דלפ"ז לכאו' יוצא דיהי' מותר לצייר חצי
לבנה בפנ"ע בלא כדור שלם, אבל כיון שלא
נזכר זה בפוסקים, צ"ל לפי המסקנא דהנך
צורות שלמעלה והפרצופין, שאין אדם יכול
לציירן כמו שהם במרום באמת, אלא לפי מה
שמתראין לבני אדם, עיקר האיסור הוא לפי
הדמות והראות לבני אדם.